

KVĚTINY PRO KAŽDOU ZAHRADU

Petr Hanzelka

*Správná rostlina
na správné místo*

Petr Hanzelka

KVĚTINY PRO KAŽDOU ZAHRADU

*Správná rostlina
na správné místo*

Grada Publishing

Upozornění pro čtenáře a uživatele této knihy

Všechna práva vyhrazena. Žádná část této tištěné či elektronické knihy nesmí být reprodukována a šířena v papírové, elektronické či jiné podobě bez předchozího písemného souhlasu nakladatele. Neoprávněné užití této knihy bude **trestně stíháno**.

Ing. Petr Hanzelka, Ph.D.

KVĚTINY PRO KAŽDOU ZAHRADU

Správná rostlina na správné místo

TIRÁŽ TIŠTĚNÉ PUBLIKACE:

Vydala Grada Publishing, a. s.,
U Průhonu 22, Praha 7
obchod@grada.cz, www.grada.cz
tel.: +420 234 264 401, fax: +420 234 264 400
jako svou 5842. publikaci

Odpovědná redaktorka: Helga Jindrová
Grafická úprava a sazba: Jakub Náprstek
Fotografie na obálce: Petr Hanzelka
Fotografie v knize: Petr Hanzelka a Pavel Sekerka

Počet stran 200
Vytiskla tiskárna FINIDR, s. r. o., Český Těšín

© Grada Publishing, a. s., 2015
Cover Design © Jakub Náprstek, 2015

Názvy produktů, firem apod. použité v knize mohou být ochrannými známkami nebo registrovanými ochrannými známkami příslušných vlastníků.

ISBN 978-80-247-5184-9

ELEKTRONICKÉ PUBLIKACE:

ISBN 978-80-247-9725-0 (ve formátu PDF)
ISBN 978-80-247-9726-7 (ve formátu E-PUB)

Obsah

Úvod.....	7
-----------	---

Obecná část

Zahradní květiny - odkud si k nám našly cestu	8
---	---

Druhy a odrůdy květin aneb proč je dobré vědět, co sázíme.....	19
---	----

Druhy a odrůdy květin a jejich množení.....	22
Generativní množení zahradních květin	22
Vegetativní množení zahradních květin	25

Stanovištní podmínky - klíč k úspěšnému pěstování rostlin.....	29
Půda a její příprava před výsadbou	29
Vodní režim a potřeba závlahy	30
Světelné poměry stanoviště	31

Výsadby zahradních květin.....	32
Typy a možnosti květinových výsadeb	32
Trvalky jako možná náhrada trávníku	48
Solitérní květiny	51
Okrasné trávy a travám podobné druhy	54
Současné trendy v zahradních úpravách trvalkových záhonů	60

Založení a péče o květinový záhon.....	71
Příprava záhonu před výsadbou	71
Výsadba na stanoviště	73
Péče o květiny během vegetace	75
Zimní péče o výsadby vytrvalých rostlin	84
Pracnost květinových výsadeb	89
Nejčastější chyby při zakládání květinových záhonů	90

Životnost výsadeb z vytrvalých květin.....	92
Rok se zahradními květinami.....	103
Záhon pro celoroční kvetení	103
Květinové výsadby v čase (přirozené změny, ke kterým dochází v průběhu let)	122
Jedovaté rostliny v okrasné zahradě.....	125

Speciální část

Zahradní stanoviště a výběr vhodných rostlin.....	128
Květiny pro slunné polohy a sušší půdy (druhy tolerující přísušky)	129
Květiny pro slunné polohy a vlhké (nevysychavé) půdy	153
Květiny pro slunné polohy s podmáčenými půdami a na okraj vodních prvků	169
Květiny pro polostinná až stinná místa a nevysychající půdy	175
Květiny pro polostinná až stinná místa a sušší půdy (tzv. suchý stín)	185
Stručný slovník botanických zkratk a pojmů.....	191
Rejstřík českých názvů rostlin.....	192
Rejstřík botanických názvů rostlin.....	194
Použitá a doporučená literatura.....	198

Úvod

Lze si vůbec představit zahradu bez květin? Asi jen stěží, vždyť květiny přinášejí do zahrady pestrost, proměnlivost a především barevnost, takže by byla určitě škoda se o jejich mimořádné vlastnosti připravit. A přece jen se kvetoucí květinové záhony objevují v zahradách méně, než by se čekalo. Souvisí to asi se zažitou představou o pracnosti a neustálé péči o výsadbu květin. Cílem této knihy bude proto nejen představit zajímavé druhy zahradních květin a usnadnit jejich výběr pro konkrétní zahradní stanoviště, ale také se pokusit trochu poopravit ne zcela pravdivou představu o nutnosti trávit volný čas pouze údržbou květinových záhonů. Rád bych zde naopak ukázal, že nám květiny na zahradě poskytují radost při pohledu na jejich krásu, kterou si můžeme užívat během celého roku.

Termín 'zahradní květiny' je neobyčejně široký. Lze do něj zahrnout jak letničky, trvalky, cibulnaté a hlíznaté rostliny, tak taky druhy vodní či mokřadní a každá z těchto skupin by vydala na samostatnou publikaci. Náplní této knihy budou ale zejména druhy vytrvalé, tedy takové, které vydrží po vysazení na stanovišti více let, a není tudíž třeba výsadby pravidelně obnovovat. Zástupci ostatních skupin budou zmíněni spíše okrajově, a to zejména ty druhy a odrůdy, které lze bez problémů začlenit do výsadeb vytrvalých květin a které se udržují např. samovýsevem nebo tvorbou dceřiných cibulek či hlíz.

Zahradní květiny – odkud si k nám našly cestu

Původ zahradních květin je neobyčejně pestrý a různorodý. S původními, tedy botanickými druhy, ze kterých byly vyšlechtěny současné zahradní odrůdy, se lze bez problému setkat třeba i na louce za domem, na suchých a kamenitých svazích, na stepích Evropy či Asie, amerických prériích, horských a podhorských loukách, lesních pasekách, polopouštích apod. Asi jen stěží bychom v přírodě našli stanoviště, odkud by si do zahradní kultury nějaká květina nenašla cestu.

Znalost původu rostlin, resp. alespoň základních stanovištních a ekologických podmínek, na kterých rostou květiny v přírodě, je velkou výhodou při plánování jejich výsadby na zahradě. A to i přesto, že valnou většinu současného sortimentu tvoří odrůdy, tedy více či méně kulturní formy, které se od svých botanických předků liší třeba barvou či velikostí květů, rozdílným vzrůstem, kompaktností apod.

Podle ekologických nároků a zejména v závislosti na dostupnosti vody během vegetace lze rostliny rozdělit do několika následujících skupin:

- druhy s průměrnými nároky na stanoviště a především na zásobení půdy vodou,
 - druhy z oblastí s více či méně výrazným obdobím sucha,
 - druhy podmáčených půd a mokřadů,
 - druhy rostoucí na skalách, ve spárách či štěrbinách mezi kameny nebo na suťových svazích,
 - vodní rostliny.
- **Podhorské louky jsou domovem mnoha druhů zahradních rostlin (Přímořské Alpy, Francie).**

Druhy s průměrnými nároky na stanoviště

Rostliny této skupiny jsou v odborné literatuře označovány jako tzv. **mezofyty**. To znamená, že v místě jejich výskytu půda obvykle nevykazuje žádné velké výkyvy ve vodním režimu.

Tato skupina rostlin neroste na žádných extrémních stanovištích, tedy ani na místech přemokřených, ani na místech s obdobím výraznějšího sucha. Typickým příkladem mohou být rostliny luk mírného pásma, rostliny vysokostébelných prérií, podrosty listnatých lesů, okraje lesů a lesních pasek. Většinou se vyskytují na půdách hlubokých a často s vyšším podílem humusu. Pro jejich použití na zahradě pak platí podobné charakteristiky. Vyhovuje jim tedy běžná zahradní, nevysychavá půda a pokud pocházejí z otevřených ploch, pak místo na slunci, když naopak z lesních stanovišť, pak místo v polostínu.

Jako konkrétní příklady lze zmínit třeba orlíčky (*Aquilegia*), chrpu horskou (*Centaurea montana*), zvonek klubkatý (*Campanula glomerata*), kamzičníky (*Doronicum*), kopretiny (*Leucanthemum*), kakost luční (*Geranium pratense*), třapatky (*Rudbeckia*), třapatkovku nachovou (*Echinacea purpurea*), zápleváky (*Helenium*), plamenku latnatou (*Phlox paniculata*), listopadky (*Chrysanthemum*), bohyšky (*Hosta*) nebo pestrolisté dlužichy (*Heuchera*).

■ *Primula denticulata*
(Yunnan, Čína)

■ *Leucanthemum vulgare*
(Bílé Karpaty, ČR)

■ *Primula veris*
(Evropa)

■ *Gentiana cf. lawrencei*
(Sichuan, Čína)

■ *Aquilegia caerulea*
(Colorado, USA)

Druhy z oblastí s více či méně výrazným obdobím sucha

Tyto rostlinné druhy jsou v odborné literatuře označovány jako tzv. **xerofyty**. Díky svému přizpůsobení z přírody se pak i v zahradní kultuře dovedou vyrovnat s nedostatkem vláhy, anebo dokonce sušší stanoviště přímo vyžadují.

Se vzrůstající oblibou výsadeb s minimem péče roste výrazně zájem o druhy, které lze označit jako suchomilné či minimálně sucho tolerující. Většinou jde o rostliny původem ze stepí, krátkostébelných préríí či polopouští, kde bývá krátká vegetační doba následovaná delším obdobím sucha. Takovým podmínkám musí být rostliny dobře přizpůsobeny a často jsou už „od pohledu“ trochu jiné než např. druhy s předchozí skupiny. Mohou mít např. tuhé a kožovité listy (*Yucca*), nebo listy bohatě pokryté chlupy (*Stachys byzantina*), sukulentní listy (netřesky, rozchodníky) anebo dužnaté kořeny (*Asphodeline*). Často jde také i o rostliny cibulnaté (tulipány) nebo hlíznaté (talovíny), které přečkávají období sucha v podobě těchto podzemních orgánů. Typickým příkladem jsou mnohé mateřídoušky (*Thymus*), některé šalvěje (*Salvia*), levandule (*Lavandula*), kosatec nízký (*Iris pumila*), některé hvozdíky (*Dianthus*), dračíky (*Penstemon*), klejichy (*Asclepias*). Nesmí chybět ani řada trav; mezi typické suchomilné trávy lze začlenit kavyly (*Stipa*), kostřavy z okruhu *Festuca glauca* a *F. ovina* nebo severoamerickou *Bouteloua gracilis*.

Pro tyto rostliny je v zahradě ideální místo na plném slunci a propustná, dobře drenážovaná půda, kde nehrozí přebytek především zimní vláhly, který často vede k uhnívání kořenů. Během vegetace pak obvykle nebývá nutná přídatná zálaha.

a *Geranium sanguineum*
(stepi a suché paseky
Evropy)

b *Lavandula angustifolia*
(Provence, Francie)

a *Ratibida columnifera* (krátkostébelná prémie v Texasu, USA)

b *Iris pumila* (Pálava, ČR)

c *Dictamnus albus*
(Dunajovické kopce, ČR)

d *Salvia nemorosa* (jižní Morava)

Druhy podmáčených půd a mokřadů

Rostliny této skupiny jsou v odborné literatuře označovány jako tzv. **hygrofyty**. V přírodě se vyskytují na místech, kde nikdy, ani krátkodobě, netrpí nedostatkem vláhy v půdě.

Jde o rostliny, které v přírodě naleznete na podmáčených loukách, neustále vlhkých březích řek či rybníků, okrajích rašelinišť apod. Podstatné je, že rostou v téměř trvale zamokřené půdě a i na zahradách pak vyžadují nadbytek vody a obvykle vyšší podíl organické hmoty v půdě. K typickým příkladům patří blatouchy (*Caltha palustris*), upolíný (*Trollius*), lysichitony (*Lysichiton*), vrbina (*Lysimachia thyrsiflora*), kosatec sibiřský (*Iris sibirica*), kosatec žlutý (*Iris pseudacorus*), kakost hnědočervený (*Geranium phaeum*), východoasijské prvosenky jako *Primula rosea*, *P. japonica*, *P. sikkimensis*, *P. bulleyana* a *P. beesiana*.

■ *Dodecatheon* sp. (Sierra Nevada, USA)

a *Geranium phaeum*
(Evropa)

b *Iris pseudacorus*
(Evropa)

c *Trollius altissimus*
(Tremalso, Itálie)

d *Lythrum salicaria*
(podmáčené louky
v Evropě)

Druhy rostoucí na skalách, ve spárách či štěrbinách mezi kameny nebo na suťových svazích

Rostliny těchto přírodních stanovišť bývají v odborné literatuře obvykle označovány jako tzv. **petrofyty**, tedy druhy skalní (nicméně ne nutně horské, viz např. skalní výchozy v nížinách) a rostliny opravdu z horských oblastí, tzv. **oreofyty**, většinou se vyskytující nad hranicí lesa.

V obvyklém pojetí jde o tzv. skalničky (byť tento termín není příliš konkrétní). Podstatné je to, že jde o druhy rostoucích na místech s velmi specifickým vodním režimem (voda ve spárách a štěrbinách mezi kameny je prakticky stále dostupná, ale nehrozí její nadbytek). Na zahradě obvykle vyžadují velmi dobrou drenáž a špatně snášejí konkurenci bujněji rostoucích druhů rostlin. Dávají přednost spíše minerálnímu substrátu s nízkým podílem organické složky. Rostliny často vynikají kompaktním růstem, často mají spíše kulové kořeny, možný je i výskyt sukulence, silnější voskové vrstvy na listech nebo bohatý pokrov listů chlupy.

■ *Armeria maritima* (skály na pobřeží Irska)

■ Pestrost druhů na horské louce ve francouzských Alpách

a *Penstemon* sp. (suťové svahy Yosemite, USA)

b *Physoplexis comosa* (Alpy, Itálie)

c *Gentiana acaulis* na horské louce (Přímořské Alpy, Francie)

Příkladem mohou být například tařice skalní (*Aurinia saxatilis*), silenka bezlodyžná (*Silene acaulis*), hořec bezlodyžný (*Gentiana acaulis*), trávnička přímořská (*Armeria maritima*), plesnivec alpský (*Leontopodium alpinum*), pomněnečka (*Eritrichium nanum*), mochna (*Potentilla nitida*), zvonečník (*Physoplexis comosa*), pochybky (např. *Androsace helvetica*), řada lomikamenů (*Saxifraga caesia*, *S. squarosa*, většina zástupců sekce *Porphyron*), některé zvonky (např. *Campanula cenisia*, *C. alpestris*), jankea (*Jankaea heldreichii*) a ramondie (*Ramonda*).

Vodní rostliny

Jde o druhy vyskytující se u trvalých vodních ploch a vodních toků. V odborné literatuře jsou označovány jako **hydrofyty**. Mohou to být rostliny s ponořenými listy (tzv. submerzní) nebo druhy s listy plovoucími na vodní hladině (tzv. emerzní). Lze je rozdělit i na volně plovoucí (tedy nezakořeněné) a na druhy kořenicí na dně.

a

V zahradách jsou použitelné zejména do rybníčků a jezírek. Patří sem např. lekníny (*Nymphaea*), stulík (*Nuphar*), kotvice plovoucí (*Trapa natans*), prustka (*Hippuris*), plavín (*Nymphoides*) aj. Většinou se jedná o rostliny světlomilné (zejména lekníny). Hloubka vody pro pěstování se liší u jednotlivých druhů či odrůd.

a *Nymphaea candida* (Evropa)

b *Trapa natans* (Evropa)

c *Nuphar luteum* (Evropa)

b

c

Druhy a odrůdy květin aneb proč je dobré vědět, co sázíme

Při pohledu na sortiment květin v zahradních centrech či pěstitelských školkách asi málokterý zákazník přemýšlí nad původem rostlin, resp. co a kdo stojí za každou konkrétní odrůdou nabízených rostlin. Až na výjimky se můžeme v sortimentech nabízených květin setkat zejména s kulturními formami rostlin. Málokdy se jedná o čisté botanické druhy a ještě vzácnější jsou pak nabídky s původem v přírodě.

Odrůdy vznikají záměrnou činností člověka – šlechtěním. Nežřídko se ovšem stává, a u okrasných květin i relativně často, že nové odrůdy vznikají pojmenováním více či méně náhodných a nějakým způsobem atraktivních nálezů v přírodě či semenáčů z kultury. Nabízí se otázka, jak

■ Příklad odrůdové variability plamenky
Phlox paniculata

■ Tulipány patří mezi
nejprošlechtěnější cibuloviny.

vlastně k tomuto značně širokému odrůdovému sortimentu přistupovat a zda má pro pěstitele význam znát jméno odrůdy, kterou si na zahradu sází. Základní výhodou znalosti odrůdy je to, že víte, co můžete od rostlin na zahradě očekávat, ať už se jedná třeba o barvu květů, výšku rostlin, termín kvetení, vytrvalost, u některých pak třeba i zimovzdornost. Tyto charakteristiky totiž patří obvykle mezi ty základní vlastnosti, které jednotlivé odrůdy květin od sebe odlišují. Velký význam má znalost odrůdy zejména v případě, když potřebujete z nejrůznějších důvodů vybrat na specifické stanoviště zcela konkrétní rostlinu.

■ Variabilita olistění
dlužich (*Heuchera*)

Můžeme uvést třeba tento příklad: Čas od času se v nabídkách bylin objeví zmínka o možnosti celoročního venkovního pěstování rozmarýnu (*Rosmarinus officinalis*). Je to původem středozevní keř, který se obvykle v našich podmínkách pěstuje jako oblíbená nádobová rostlina s tím, že je během zimních měsíců umístěn při omezené závlivce ve světlé místnosti při teplotě cca 5–8 °C. Je ale také pravda, že několik málo odrůd lze opravdu považovat za mrazuvzdorné, které je možné na vhodném stanovišti na zahradě pěstovat venku celoročně (na slunných, chráněných polohách s mimořádně dobře propustnou půdou s vysokým podílem hrubšího šterku a případnou zimní ochranou proti holomrazům). Takovým příkladem může být třeba odrůda 'Arp', u níž je deklarována mrazuvzdornost až –24 °C. Znalost odrůdy je zde tedy mimořádně důležitá; pokud si totiž obstaráte „obyčejný“ rozmarýn či rostlinu, kde není odrůda specifikována, a chcete je vyzkoušet venku, je takřka jisté, že přes zimu odumře. Pokud ale vidíte v prodeji rostlinu označenou odrůdovým jménem 'Arp' a doplněnou bližším popisem a vlastnostmi, je zde již vysoká pravděpodobnost, že má prodejce hlubší znalosti toho co prodává, a vy pak i to štěstí, že opravdu získáte tu rostlinu, kterou jste hledali. Podobné příklady by šly samozřejmě zmínit i s ohledem na barvy květů, výšku rostlin a dalších specifických vlastností odrůd.

■ Záhon s levandulí a rozmarýny, vpravo pod stromem *Rosmarinus officinalis* 'Arp' (soukromá zahrada v ČR)